

Sygn. akt **VIII Ua 17/17**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 września 2017 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Mariola Szmajduch
Sędziowie:	SSO Patrycja Bogacińska-Piątek (spr.) SSR del. Magdalena Kimel
Protokolant:	Ewa Gambuś

po rozpoznaniu w dniu 28 września 2017r. w Gliwicach

sprawy z odwołania K. P. (P.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

o świadczenie rehabilitacyjne

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku częściowego Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 7 czerwca 2017 r. **sygn. akt** VI U 66/17

zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 w ten sposób, że oddala odwołanie.

(-) SSR del. Magdalena Kimel (-) SSO Mariola Szmajduch (-) SSO Patrycja Bogacińska-Piątek (spr.)

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt VIII Ua 17/17

UZASADNIENIE

K. P. domagał się zmiany zaskarżonej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. z dnia 13 grudnia 2016 roku, mocą której został zobowiązany do zwrotu świadczenia rehabilitacyjnego w kwocie 51.359,10 zł pobranego za okres od dnia 4 kwietnia 2016 roku do dnia 30 października 2016 roku oraz odmówiono mu prawa do świadczenia rehabilitacyjnego za okres od dnia 31 października 2016 roku do dnia 29 marca 2017 roku.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. wniósł o oddalenie odwołania.

Wyrokiem z dnia 7 czerwca 2017 roku Sąd Rejonowy w G. w pkt 1 zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zwolnił odwołującego z obowiązku zwrotu świadczenia rehabilitacyjnego w łącznej kwocie 51.359,10 zł za okres od dnia 4 kwietnia 2016 roku do dnia 30 października 2016 roku, w pkt 2 oddalił odwołanie w pozostałej części.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

K. P. podlega dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

W dniu 12 lutego 2015 roku odwołujący wniósł o przyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy. Decyzją z dnia 14 kwietnia 2015 roku organ rentowy odmówił odwołującemu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. W dniu 7 maja 2015 roku ubezpieczony wniósł od niej odwołanie do Sądu Okręgowego w G.. Wyrokiem z dnia 20 września 2016 roku, sygn. akt VIII U 793/15, Sąd Okręgowy w G. zmienił decyzję organu rentowego z dnia 14 kwietnia 2015 roku w ten sposób, że przyznał odwołującemu prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy na okres od dnia 6 marca 2015 roku do dnia 28 lutego 2018 roku. Decyzją z dnia 16 listopada 2016 roku organ rentowy, wykonując wyżej wymieniony wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach, przyznał odwołującemu prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od dnia 6 marca 2015 roku.

Z dniem 5 października 2015 roku - a zatem w okresie, w którym toczyło się postępowanie o prawo do renty - odwołujący stał się niezdolny do pracy i przebywał na zwolnieniu lekarskim do dnia 3 kwietnia 2016 roku (182 dni). W okresie przebywania na zasiłku chorobowym, tj. w dniu 23 lutego 2016 roku, odwołujący złożył wniosek o przyznanie prawa do świadczenia rehabilitacyjnego. Ubezpieczony, wypełniając odpowiedni formularz, oświadczył – zgodnie z istniejącą wówczas jego sytuacją prawną - że nie ma ustalonego prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Dodał, że w dniu 12 lutego 2015 roku złożył wniosek o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Po rozpoznaniu wniosku organ rentowy, decyzją z dnia 16 marca 2016 roku, przyznał odwołującemu prawo do świadczenia rehabilitacyjnego za okres od dnia 4 kwietnia 2016 roku do dnia 2 lipca 2016 roku.

Odwołujący zapoznał się z pouczeniem, zgodnie z którym świadczenie rehabilitacyjne nie przysługuje osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy. Odwołujący nie został pouczony przez organ rentowy o obowiązku zwrotu świadczenia rehabilitacyjnego w przypadku ewentualnego przyznania w przyszłości prawa do renty.

W dniu 27 maja 2016 roku odwołujący złożył kolejny wniosek o przyznanie prawa do świadczenia rehabilitacyjnego za dalszy okres. Podobnie jak miało to miejsce poprzednio, ubiegając się o wyżej wymienione świadczenie odwołujący oświadczył – zgodnie z istniejącą wówczas sytuacją prawną - że nie ma ustalonego prawa do renty i ujawnił, że złożył wniosek o jej przyznanie. Decyzją z dnia 28 czerwca 2016 organ rentowy przyznał odwołującemu prawo do świadczenia rehabilitacyjnego za okres od dnia 3 lipca 2016 roku do dnia 30 października 2016 roku.

Odwołujący nie został pouczony, że w przypadku przyznania prawa do renty nastąpi konieczność zwrotu przyznanego mu wcześniej świadczenia rehabilitacyjnego.

Sąd Rejonowy uznał, że:

odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. z dnia 13 grudnia 2016 roku zasługiwało na uwzględnienie w części dotyczącej żądania zwolnienia z obowiązku zwrotu świadczenia rehabilitacyjnego pobranego przez odwołującego za okres od dnia 4 kwietnia 2016 roku do dnia 30 października 2016 roku. W pozostałym zakresie odwołanie podlegało oddaleniu jako nieuzasadnione.

Zdaniem Sądu I instancji organ rentowy prawidłowo wskazał, iż zgodnie z art. 18 ust. 7 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2016 r. poz. 372) – dalej ustawa zasiłkowa - świadczenie rehabilitacyjne nie przysługuje osobie uprawnionej między innymi do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy.

Stwierdził, że na skutek sytuacji prawnej powstałej w rezultacie wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 20 września 2016 roku, sygn. akt VIII U 793/15, świadczenie rehabilitacyjne nie przysługuje odwołującemu za cały okres sporny wskazany w zaskarżonej decyzji z dnia 13 grudnia 2016 roku, a zatem za okres od dnia 4 kwietnia 2016 roku do dnia 29 marca 2017 roku. Wskazał także, że, na mocy wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach przyznano odwołującemu prawo do renty w okresie od dnia 6 marca 2015 roku do dnia 28 lutego 2018 roku. W konsekwencji, w zakresie żądania przyznania odwołującemu prawa do świadczenia rehabilitacyjnego za okres od dnia 31 października 2016 roku do dnia 29 marca 2017 roku stanowisko organu rentowego jest prawidłowe, a odwołanie podlegało w tym zakresie oddaleniu na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Sąd I instancji zaznaczył, że prezentowana wyżej teza nie oznacza jednak, że w realiach niniejszej sprawy organ rentowy prawidłowo zobowiązał odwołującego do zwrotu świadczenia rehabilitacyjnego wypłaconego za okres od dnia 4 kwietnia 2016 roku do dnia 30 października 2016 roku.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do treści art. 66 w zw. z art. 69 ustawy zasiłkowej Sąd Rejonowy wyjaśnił, że w okolicznościach faktycznych przedmiotowej sprawy przywołane przepisy prawa nie uzasadniają żądania zwrotu od odwołującego świadczenia rehabilitacyjnego. Sąd Rejonowy przypomniał, że art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej – stosowany odpowiednio do świadczenia rehabilitacyjnego – dotyczy świadczenia pobranego nienależnie z winy ubezpieczonego lub wskutek okoliczności, o których mowa w art. 15-17 i art. 59 ust. 6 i 7 ww. ustawy. Według Sądu I instancji zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie daje podstaw do stwierdzenia, że ubezpieczony pobrał świadczenie z jego winy bądź wskutek okoliczności określonych w wyżej wymienionych przepisach.

W przedmiotowej sprawie nie ma wątpliwości, że pobieranie przez ubezpieczonego świadczenia rehabilitacyjnego w okresie spornym nie może być kwalifikowane jako „zachowanie bezprawne”. W momencie kiedy je pobierał – a z tym właśnie momentem należy dokonywać oceny prawnej zachowania odwołującego – świadczenie to przysługiwało mu w myśl obowiązujących wówczas przepisów i w świetle istniejącego wówczas stanu faktycznego. W konsekwencji nie sposób przypisać odwołującemu winy w pobraniu świadczenia za sporny okres.

Sąd Rejonowy zaznaczył, że poza sporem pozostawało, że niezdolność do pracy odwołującego nie została spowodowana w wyniku umyślnego przestępstwa lub wykroczenia popełnionego przez ubezpieczonego (art. 15 ustawy zasiłkowej), bądź nadużyciem alkoholu (art. 16 ustawy zasiłkowej). Bezspornym było również, że odwołujący ani nie wykonywał w okresie przyznanego prawa do świadczenia rehabilitacyjnego pracy zarobkowej, ani nie wykorzystywał tego świadczenia w sposób niezgodny z jego celem (art. 17 ustawy zasiłkowej). Nie ma również wątpliwości, że nie zostały spełnione przesłanki z art. 59 ust. 6 i 7 ustawy.

W ocenie Sądu I instancji w realiach sprawy również art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2016 roku, poz. 963) - dalej ustawa o s.u.s. - nie uzasadnia żądania zwrotu od ubezpieczonego wypłaconego mu w spornym okresie świadczenia rehabilitacyjnego. Zgodnie bowiem z przywołanym przepisem, do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia z ubezpieczeń społecznych obowiązana jest osoba, która je pobrała.

Poza sporem pozostawało, że nie zachodziły okoliczności z art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy o s.u.s.

Według Sądu Rejonowego aby kwalifikować świadczenia jako „nienależnie pobrane” musi ono zostać wypłacone „mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń”. Przepis ten jasno zatem wskazuje, że świadczenie jest nienależnie pobrane gdy najpierw zaistnieje „okoliczność powodująca ustanie prawa do świadczenia”, a następnie jest ono wypłacone. Sytuacja tego typu nie miała miejsca w niniejszej sprawie.

Wskazał również, że przewidziana w art. 84 ust. 1 ustawy o s.u.s. konstrukcja prawna żądania zwrotu świadczenia z ubezpieczenia społecznego oparta jest na założeniu, że świadczeniem nienależnym jest to, które ubezpieczony pobrał mając świadomość tego, że świadczenie mu nie przysługuje.

Powyższy wyrok w części tj. w pkt 1 zaskarżył apelacją organ rentowy. Rozstrzygnięciu zarzucił:

- naruszenie prawa materialnego tj. art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych;
- błąd w ustaleniach faktycznych przez przyjęcie, że ubezpieczony nie jest zobowiązany do zwrotu świadczenia rehabilitacyjnego w łącznej kwocie 51.359,10 zł za okres od 4 kwietnia 2016 roku do 30 października 2016 roku.

W związku z powyższymi zarzutami ZUS wniósł o zmianę wyroku w pkt 1 i oddalenie odwołania bądź o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w G..

W uzasadnieniu apelacji organ rentowy zaakcentował, że ubezpieczony składał wnioski o prawo do świadczenia rehabilitacyjnego w czasie postępowania o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy. W drukach ZUS – (...) zawarte było pouczenie, że nie przysługuje prawo do świadczenia rehabilitacyjnego dla osoby uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy. Takie samo pouczenie było w decyzjach o przyznaniu świadczeń rehabilitacyjnych.

Sąd Okręgowy w G. zważył, co następuje:

apelacja jest zasadna.

Sąd I instancji przeprowadził prawidłowo postępowanie dowodowe i prawidłowo ustalił stan faktyczny. Ustalenia te Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własne.

Apelujący zarzucił zaskarżonemu wyrokowi błąd w ustaleniach faktycznych przez przyjęcie, że ubezpieczony nie jest zobowiązany do zwrotu świadczenia rehabilitacyjnego w łącznej kwocie 51.359,10 zł za okres od 4 kwietnia 2016 roku do 30 października 2016 roku. Nie podał jednakże jakie ustalenia Sądu I instancji są nieprawidłowe, nie podnosił również argumentu, że są one niepełne. W istocie treść zarzutów apelacji i jej uzasadnienie wskazują, że ZUS nie zgadza się z rozstrzygnięciem zawartym w pkt 1 wyroku i uznaje je za wadliwe z uwagi na naruszenie prawa materialnego. Twierdzenie, że ubezpieczony był pouczone w drukach ZUS- (...), że nie przysługuje prawo do świadczenia rehabilitacyjnego osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy jest prawdziwe. Powyższe ustalenie zostało dokonane przez Sąd I instancji, a wyraz tego zawarty w pisemnym uzasadnieniu wyroku.

Słuszny jest zarzut naruszenia prawa materialnego.

Zgodnie z przepisem art. 18 ust. 7 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 1999r., nr 60, poz.636) – dalej ustawa zasiłkowa - świadczenie rehabilitacyjne nie przysługuje osobie uprawnionej do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, zasiłku dla bezrobotnych, zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego oraz do urlopu dla poratowania zdrowia, udzielonego na podstawie odrębnych przepisów.

Rozpoznając niniejszą sprawę należy mieć na uwadze, że decyzje organu rentowego o przyznaniu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy mają charakter deklaratoryjny. Świadczenia rentowe wypłaca się poczynając od dnia powstania do nich prawa, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu jak stanowi art. 129 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – (t.j.: Dz.U. z 2015r., poz. 748) – dalej ustawa emerytalno-rentowa. Zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy emerytalno-rentowej prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa, z zastrzeżeniem ust. 2. Stanowi on, że jeżeli ubezpieczony pobiera zasiłek chorobowy, świadczenie rehabilitacyjne lub wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy wypłacane na podstawie przepisów Kodeksu pracy, prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty szkoleniowej powstaje z dniem zaprzestania pobierania tego zasiłku, świadczenia lub wynagrodzenia.

Regulacja z art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej określa w sposób szczególny zasady potrącania i egzekucji, nie wyłącza natomiast stosowania definicji nienależnie pobranych świadczeń, wynikającej z art. 84 ust. 2 ustawy z dnia 13

października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j.: Dz.U. z 2016r., poz.9968) – dalej ustawa o s.u.s. Zgodnie z art. 84 ustawy o s.u.s. osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych jest obowiązana do jego zwrotu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11 (ust. 1). Za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania (pkt 1), a także świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia (pkt 2 ust. 2).

W orzecznictwie i doktrynie ugruntowany jest pogląd o możliwości domagania się przez organ rentowy zwrotu nienależnie pobranych świadczeń tylko wówczas, gdy brak prawa do świadczenia i ma miejsce świadomość tego osoby przyjmującej świadczenie z uwagi na pouczenie organu rentowego. Obowiązek zwrotu obciąża zatem tego, kto przyjął świadczenie wiedząc, że mu się nie należy, choćby przyjmował je w dobrej wierze (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 1987 roku, II URN 16/97, (...) 1988 nr 6; z dnia 24 listopada 2004 roku, I UK 3/04, OSNP 2005 nr 8, poz. 116; z dnia 4 września 2007 roku, I UK 90/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 301). W prawie ubezpieczeń społecznych „świadczenie nienależnie pobrane” to nie tylko „świadczenie nienależne” (wypłacone bez podstawy prawnej), ale także „nienależnie pobrane”, a więc pobrane przez osobę, której można przypisać określone cechy dotyczące stanu świadomości lub określone działania.

W przedmiotowej sprawie ubezpieczony w dniu 12 lutego 2015 roku złożył wniosek o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy. ZUS po rozpoznaniu tego wniosku w dniu 14 kwietnia 2015 roku wydał decyzję odmowną. Została ona zaskarżona odwołaniem wniesionym do Sądu Okręgowego w G. w dniu 7 maja 2015 roku. Następnie w toku postępowania o prawo do renty ubezpieczony dwukrotnie wniósł o świadczenie rehabilitacyjne – w dniu 23 lutego 2016 roku i 27 maja 2016 roku. W formularzu wniosku – druk ZUS Np-7 zawarto pouczenie, że świadczenie rehabilitacyjne nie przysługuje osobie uprawnionej między innymi do renty z tytułu niezdolności do pracy. Zatem ubezpieczony w toku postępowania o prawo do renty składał wnioski o świadczenie rehabilitacyjne, chociaż wiedział, że nie może pobrać zarówno świadczenia rehabilitacyjnego jak i renty za ten sam okres albowiem otrzymał pouczenie, że świadczenie rehabilitacyjne nie przysługuje osobie uprawnionej do renty. Pouczenie to było zawarte we wnioskach o świadczenie rehabilitacyjne i w decyzjach przyznających prawo do tego świadczenia. Zatem ubezpieczony musiał liczyć się z obowiązkiem zwrotu świadczenia rehabilitacyjnego w przypadku potwierdzenia wyrokiem Sądu Okręgowego w G. w sprawie VIII U 793/15, że ma prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy. Jak już podniesiono wyżej prawo do renty powstaje z chwilą spełnienia przesłanek do tego świadczenia – art. 100 ust. 1 ustawy emerytalno-rentowej. W wyroku z dnia 28 kwietnia 2014 roku, I UK 261/15, L. Sąd Najwyższy wskazał, że „dopiero wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina świadczeniobiorcy nie uzasadnia powstania po stronie osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.” Pogląd powyższy Sąd Okręgowy podziela. Dodać należy, że w sprawie rozpoznawanej przez Sąd Najwyższy wnioskodawca w trakcie pobierania świadczenia rehabilitacyjnego złożył wniosek o prawo do emerytury oraz o świadczenie rehabilitacyjne na dalszy okres. Sąd Najwyższy uchylając wyrok sądu II instancji polecił ocenę zachowania ubezpieczonego, który w trakcie pobierania świadczenia rehabilitacyjnego, tego samego dnia (23 października 2013 r.) złożył zarówno wniosek o przyznanie emerytury, jak i świadczenia rehabilitacyjnego za dalszy okres. Wskazał, iż oznacza to, że ubezpieczony podjął działania zmierzające do przyznania mu emerytury, która pozbawia go prawa do świadczenia rehabilitacyjnego i takie świadczenie otrzymał w trakcie pobierania świadczenia rehabilitacyjnego.

W przedmiotowej sprawie wypłacenie ubezpieczonemu świadczenia rehabilitacyjnego nastąpiło w związku ze złożeniem przez niego wniosków o to świadczenie w czasie postępowania o rentę chociaż ubezpieczony wiedział, że nie może pobrać obu tych świadczeń. Uzasadnia to żądanie zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego za okres od 4 kwietnia 2016 roku do 30 października 2016 roku.

Wskazać jeszcze należy, że sprawa I UK 174/09 była rozpoznawana w innym stanie faktycznym.

Mając powyższe na uwadze sąd zmienił zaskarżony wyrok w pkt 1 w ten sposób, że oddalił odwołanie na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

SSR(del.) Magdalena Kimel SSO Mariola Szmajduch SSO Patrycja Bogacińska-Piątek

ZARZĄDZENIE

1. (...)

2. K.. (...)